

gezondheid is benoemd, heeft zeer terecht ingezien, dat het uitgeveeñ dier supplementen de bruikbaarheid van zijn leiddraad zeer moet verhoogen.

P. MUNTENDAM.

---

## PARTICULIERE CORRESPONDENTIE.

### HET ANNEX VOOR KRANKZINNIGE MISDADIGERS EN MISDADIGE KRANKZINNIGEN AAN HET GESTICHT TE DÜREN.

*Geachte Redactie.*

Een paar jaar geleden had ik het genoegen U iets mede te deelen omtrent een bezoek aan de inrichting voor krankzinnige misdadigers in de groote gevangenis te Bruchsal in Baden 1). Thans ben ik in de gelegenheid U enkele indrukken te beschrijven, die ik verkreeg bij een bezoek aan een der nieuwste inrichtingen van dezen aard, namelijk het annex aan het provinciaal krankzinnigengesticht te Düren, in de Rhijnprovincie. Waar het vraagstuk, op welke wijze moet voorzien worden in de verpleging van krankzinnige misdadigers en gevaarlijke krankzinnigen, voor ons land nog altijd niet is opgelost, daar kan het oude spreekwoord: wie zich aan een ander spiegelt, spiegelt zich zacht, ons waarschijnlijk nog van zeer veel nut zijn en ons bewaren voor verkeerde stappen.

Overeenkomstig een besluit in 1897 met algemeene stemmen door het Bestuur der Rhijnprovincie aangenomen, werd bij het gesticht te Düren, waar reeds ongeveer 600 patiënten worden verpleegd, een afdeeling gebouwd bestemd voor krankzinnige misdadigers en misdadige krankzinnigen. De misdadigers komen uit de verschillende gevangenissen, die zelve meerendeels een inrichting hebben voor de verpleging der acute psychosen: wanneer het lijden chronisch wordt, dan volgt meestal overplaatsing naar het annex te Düren. De gevaarlijke of misdadige krankzinnigen komen uit de andere provinciale gestichten, waar zij stoornis veroorzaken; de beslissing omtrent hun overplaatsing is echter niet overgelaten aan de betreffende directeuren, maar aan het hoofd der provincie, den Landeshauptmann.

Op mijn verzoek werd mij met de grootste bereidwilligheid de gevraagde toegang verleend en alle gewenschte inlichtingen verstrekt door den Geneesheer-Directeur van het gesticht, die mij persoonlijk bij de bezichtiging rond leidde. Reeds spoedig bleek mij, dat de geneeskundigen zelve niet zoo bijster waren ingenomen met de gevonden oplossing van het probleem. Zij achtten een dergelijke ophooping van allerlei gevaarlijke en schadelijke elementen in hooge mate verderfelijk en zouden veel meer de voorkeur er aan geven om deze patiënten over allerlei gestichten te verdeelen en hen afgezonderd van elkander in verschillende afdeelingen te verplegen, gedachtig aan het bekende: verdeel en heersch.

---

1) *Ned. Tijdschr. voor Geneeskunde* 1900, Deel II, bladz. 228.

Met de plaats waar het annex was gebouwd, was men reeds bijzonder ongelukkig geweest: het ligt geheel vrij, achter het gesticht, en deelt daardoor niet in de eigenaardigheden, verbonden aan het leven in een groot krankzinnigengesticht; het vormt meer een zelfstandig geheel, dat evengoed elders bijv. aan een gevangenis zou toegevoegd kunnen worden. Ernstiger was echter het bezwaar, dat aan de voorzijde een openbare weg is, die voor iedereen toegankelijk is; de patiënten, die voor het openstaande raam zich bevinden, kunnen zich daardoor gemakkelijk met de buitenwereld in contact stellen; het kost groote moeite hun te verhinderen met de voorbijgangers een gesprek aan te knopen of het een en ander te verzoeken; vaak worden hun op deze wijze allerlei voorwerpen verschaft, die zij later gebruiken bij hunne pogingen om uit te breken; ik zag een uitgebreide collectie fijne zagen, stukken ijzer, valsche sleutels, die op deze wijze in het bezit der patiënten waren gekomen. Het groote publiek, dat vaak niet kan beoordeelen aan welke gevaren hierdoor anderen worden blootgesteld, is in den regel vervuld met een misplaatst gevoel van medelijden en verschaft dus aan de patiënten, wat door hen wordt gevraagd. Zoo ontving een patiënt bijv. een doosje lucifers en stak daarmede zijn stroozak in den brand, toen hij werd afgezonderd; hij had van te voren het sleutelgat vol gestopt met brood, zoodat de afsluiting niet kon worden geopend; slechts na veel moeite gelukte het den brand te blusschen, waarbij men den patiënt zelve nog in toorn moest houden door hem met den straal der brandslang te bewerken. Deze toestand is dan ook onhoudbaar en dit jaar nog zal het annex voor een groot deel omgeven worden door een hoogen steenen muur om op deze wijze het contact der verpleegden met de buitenwereld geheel tegen te gaan; het verschil met een gewone gevangenis wordt daardoor natuurlijk nog minder.

Het annex is een vrij groot gebouw, dat ongeveer 200.000 Mark heeft gekost; het bestaat uit twee verdiepingen en heeft een plat dak; het bevat een rechter en een linker gedeelte, die geheel van elkander gescheiden zijn; elk gedeelte is voor 24 patiënten ingericht. De verwarming geschiedt centraal door stoom van lagen druk. Het gaat moeilijk om de geheele inrichting te beschrijven; ik wensch alleen de bijzonderheden mede te deelen, die mijn aandacht hebben getrokken.

Door de breede vestibule binnentreden, staat men reeds aanstonds voor een groot rasterwerk, dat tot aan het plafond is opgetrokken; op bepaalde afstanden zijn zware vierkante staven van gesmeed ijzer, waartusschen de openingen zijn afgesloten door stevig gevlochten ijzerwerk; het geheel wordt gesloten door een bijzonder sterk slot; men zou inderdaad niet zeggen hier te staan voor een product, dat de krankzinnigenverpleging nog in de twintigste eeuw heeft geleverd in een land, dat overigens op het gebied der theoretische en praktische psychiatrie zoo terecht den toon aangeeft. Dit hek is echter noodig gebleken, omdat de constructie van de voordeur met haar groote spiegelruiten niet den noodigen waarborg leverde bij een ontvluchting.

Een kleine spoelkeuken doorgestaan zijnde, kwam ik in een zaal van 12 bij 8 Meter, die geheel leeg was; zij bevatte alleen een paar groote tafels; de vloer

was bedekt met linoleum; de ramen waren draaibaar en van gewoon van onder geribd glas voorzien; aan de buitenzijde waren stevige tralies; de gaslampen, die oorspronkelijk midden in de zaal waren aangebracht, waren verplaatst overal tegen de zijmuren. Deze zaal was oorspronkelijk bestemd voor eet- en uitspanningslokaal, maar bleek in deze inrichting totaal onbruikbaar te zijn. Het was niet mogelijk zoovele patiënten bij elkander te brengen en dan nog vrede te houden. Het voornemen bestond dan ook deze zaal een geheel andere bestemming te geven en er 4—6 stevige isoleerkamers van te maken, waaraan men nog de grootste behoefte bleek te hebben.

In een klein zaaltje van 6 bij 7 Meter naast deze groote zaal bevonden zich aan weerszijden enkele patiënten; sommigen hadden een geïllustreerd tijdschrift, anderen een courant voor zich; een enkele was bezig geluid te maken met een harmonica. Van geregelde bezigheid kon geen sprake zijn; deze zou anders bestaan uit het maken van manden en korven of eenig ander gemakkelijk werk, zooals de Geneesheer-Directeur mij verzekerde. Het uitzicht van deze zalen was op een grasveld, dat met een hoog latwerk van den eigenlijken tuin gescheiden, den naam van tuin nauwelijks zou kunnen dragen.

Aan weerszijden van het gebouw was boven en beneden een gang waarop 4 isoleerkamers uitkwamen. Midden op deze gang stond weer een hoog rasterwerk op dezelfde wijze als bij den hoofdingang. Dit was noodig gebleken, omdat de patiënten uit de dagverblijven altijd over de gang moesten naar de privaten en daardoor vaak gelegenheid hadden om met de celbewoners te converseeren, wat men wilde voorkomen. De privaten zelve waren van urinoirs en waterclosets voorzien en zagen er goed uit; bijzondere lucht werd er niet waargenomen. De isoleerkamers waren flink ruim, 4.50 bij 3.50 of 2.50 Meter en van een enkele deur voorzien, die met een slot en 2 grendels werd gesloten; deze deur was nog voorzien van een kijkgaatje, dat door hardglas kon worden gesloten; omdat dit glas menigmaal werd besmeerd en het zien daardoor onmogelijk was, kon het weggeschoven worden; om ongelukken te voorkomen was het kijkgaatje dan voorzien van kleine ijzeren tralietjes of spijltjes. Toch was het niet mogelijk om op deze wijze de geheele isoleerkamer te overzien, omdat zij vierkant was en de hoeken bij de deur niet schuin waren gemaakt. De kamer had verder een parketvloer (bij de oprichting was er, mirabile dictu, een linoleum kleed over gelegd); aan de buitenzijde was een vrij groot raam, waarvan het onderste gedeelte vaststond en met ruiten van matglas van 2 cM. dikte was voorzien, die tusschen ijzer waren vastgeschroefd, omdat stopverf geen voldoende weerstand bood; in een enkele cel bleek ook glas niet voldoende en was men genoodzaakt geweest het onderste gedeelte dicht te maken. Des nachts kon de kamer verlicht worden door een gaspitje, dat aangebracht was in een opening van den muur boven de deur. De patiënten lagen op een stroozak op den vloer en hadden een pot de chambre van papier maché tot hun beschikking.

Deze isoleerkamers, die dus over het algemeen vrij goed aan de moderne eischen voldeden, bleken echter niet bestand te zijn voor de vernielzucht van enkele patiënten. Niet zonder eenige verbazing zag ik, dat in enkele

van de grootere een nieuwe inrichting was aangebracht om den patiënt des te zekerder onder bewaring te hebben. Aan de vóór- en de achterzijde was in de isoleerkamer over de geheele hoogte een stevig ijzeren hek geplaatst waarvan de spijlen ongeveer 10 cM. van elkander verwijderd waren, zoodat de patiënt zich slechts over een zeer klein gedeelte in het midden van de kamer kon bewegen; men voorkwam door dit stevige hekwerk, dat de patiënt terstond agressief kon optreden, als de deur werd geopend, terwijl men hem tevens de gelegenheid benam om door het raam uit te breken. Absoluut zekere waarborg geeft dit laatste echter ook niet, want een patiënt die op deze wijze in verzekerde bewaring zich bevond, wist des nachts eerst de tralies van het ijzeren hek, toen de ijzeren roeden van het raam en ten slotte de ijzeren tralies van buiten met een fijn zaagje door te zagen, dat hij verborgen had gehouden; hij scheurde toen zijn lakens en dekens aan reepen, die hij aan elkander bond en was op een goeden morgen verdwenen in zijn hemd, zonder dat men later ooit meer iets van hem vernomen heeft.

Het aantal isoleerkamers (16) is volgens het oordeel van den Geneesheer-Directeur veel te gering en hij acht het dringend noodzakelijk, dat er gelegenheid zij om 50 pCt. van de patiënten te isoleeren, zoodat hem nog 8 isoleerkamers ontbreken. Waar een man, als Dr. FABRICIUS die reeds in de verpleging van krankzinnigen is vergrijsd en volkomen op de hoogte moet geacht worden met de meest moderne eischen, die deze verpleging stelt, zulk een uitspraak durft doen, daar geeft zulks ons zeer veel te denken en moet het ons tot dubbele voorzichtigheid aansporen, alvorens wij in de dezelfde richting proeven doen.

Aan de achterzijde van elke cellengang was de uitgang naar den tuin, een groote grasvlakte, met boomen beplant, zonder eenigen aanleg, omgeven door een steenen muur van 4 Meter hoogte. In één tuin waren enkele patiënten, de andere was in het bijzonder voor één patiënt gereserveerd, die hier wat aan het kweeken van groenten deed en dan weinig of geen last veroorzaakte.

Op de bovenverdieping waren behalve een groote zaal, die niet gebruikt werd, de slaapzalen, die weinig bijzonders vertoonden en ingericht waren voor 8—12 bedden. De trappen waren van steen, zeer smal en oorspronkelijk slechts van een leuning voorzien; dit was toch wel wat al te gevaarlijk, waarom men later een steenen muur naar boven had opgetrokken. Bij mijn bezoek bevonden zich boven geen patiënten op de zalen; wel waren ook boven enkele isoleerkamers bewoond, o. a. door een patiënt, die denzelfden nacht nog groote schade had toegebracht aan zijn isoleerkamer beneden, waarvan ik mij persoonlijk ook had overtuigd.

Wat nu de verzorging van deze patiënten aangaat, daarvoor waren 12 verplegers beschikbaar, waarvan 1 als hoofdverpleger fungeert en 2 nachtdienst hebben. Dit getal moet echter noodzakelijk worden vergroot, zooals de ondervinding eischte. De beide nachtverplegers worden door contrôle-urwerken nagegaan; zij bevinden zich gewoonlijk in de groote benedenzaal, verre van de isoleervertrekken en doen op geregelde tijden gezamenlijk een rondgang; natuurlijk kunnen de patiënten ruimschoots van de tusschentijden gebruik maken om pogingen tot uitbreken in het werk te stellen,

Met het verkrijgen van verplegers had men den laatsten tijd niet bijzonder veel moeite, omdat er malaise was in de fabrieken, waardoor velen aan de verpleging de voorkeur gaven; dat het verplegen als een beroep moet worden beschouwd, daarvan schijnt men nog niet doordrongen te zijn; toch zou dit juist voor deze patiënten van het hoogste belang zijn.

Ieder die het bovenstaande gelezen heeft, zal begrijpen dat ik niet voldaan was over deze oplossing van het vraagstuk, toen ik het beschreven annex verliet. Ik ben slechts er door versterkt in mijn meening, dat het zeer af te keuren is om een bijzondere inrichting voor deze lijdens in het leven te roepen. Voor misdadigers met een acute psychose behoort een inrichting beschikbaar te zijn, annex aan een groote gevangenis, waar deze lijdens volgens de moderne eischen evenals de andere zieken kunnen worden behandeld. Neemt de psychose een chronisch karakter aan, dan is het gewenscht den lijder naar een gewoon krankzinnigengesticht te evacueeren, waar hij kan profiteeren van de heilzame werking van werkverschaffing, ontspanning, enz., die in de verpleging van deze patiënten zulk een belangrijke rol spelen.

Krankzinnigen, die in een bepaald gesticht gevaarlijk worden voor hun omgeving, zoodat het onmogelijk is hen door één of anderen geneesheer te doen verplegen, moeten, nadat alle mogelijke veranderingen van omgeving beproefd zijn, naar een ander gesticht worden overgeplaatst en kunnen daartoe verwisseld worden met andere patiënten, die in een ander gesticht gevaarlijk voor hun omgeving zijn. En waar deze verwisseling soms allerlei bezwaren ondervindt, daar zou aan de inspecteurs voor het staatstoezicht op krankzinnigen en krankzinnigengestichten kunnen worden opgedragen om deze zaak definitief te regelen. Het gaat natuurlijk niet aan, om aan de geneesheer-directeuren van de verschillende gestichten zulks over te laten, omdat men dan een zeer ongelijken maatstaf zou krijgen; de ondervinding leert, dat de een iemand reeds gevaarlijk voor zijn omgeving noemt en overplaatsing zou verlangen, terwijl een ander zulks nog op verre na niet zou doen. In elk geval blijkt verandering van omgeving vaak met schitterend succes bekroond te worden en ik zou daarvan weer een treffend voorbeeld kunnen mededeelen.

Ten slotte nog een enkel woord over de methode, waarop deze patiënten moeten worden verpleegd; het vermoeden is uitgesproken, dat een proefneming in dit opzicht wellicht gansch andere resultaten zou opleveren, dan bijv. door mij werd verwacht. Ik heb dit vermoeden echter niet bevestigd gevonden in Düren; ten einde ongelukken te voorkomen, moest een groot gedeelte van de patiënten bijna voortdurend worden afgezonderd en wegens gebrek aan personeel werd het toezicht vooral des nachts uitgeoefend op een wijze, die zeker niet voldoende bleek te zijn; teneinde raad doet men de vraag: wat moet ik hier nu doen om ongeluk en wellicht doodslag te voorkomen? chemisch of mechanisch restraints? Steeds leeft men in angstige spanning, wat er nu weer gebeurd zal zijn en de zorg voor zulk een paviljoen werkt verlamdend op het geheel en zeker niet verheffend op het personeel. Een bijzondere inrichting voor krankzinnige misdadigers en gevaarlijke krankzinnigen heeft naar mijn meening ontzaglijke bezwaren, welke meening zeer is versterkt door mijn bezoek aan Düren. De eenvoud-

digste en goedkoopste weg blijft, om deze lijdens over de verschillende gestichten te verdeelen en hen aldus aan het gewone gestichtsleven te gewinnen.

Loosduinen, 16 Juli 1902.

D. SCHERMERS.

---

## INGEZONDEN.

---

### REORGANISATIE VAN ONZE MAATSCHAPPIJ.

In de laatstgehouden Algemeene Vergadering in 's-Hertogenbosch werd de bespreking omtrent de reorganisatie, door de aanneming van de motie Zeeland, voorloopig uitgesteld, om later afzonderlijk in een buitengewone Algemeene Vergadering besproken te worden.

Het zeer juiste motief van Zeeland was, dat deze zaak nog niet voldoende in de Afdeelingen ter sprake was gebracht en de afgevaardigden dus onvoldoende voorbereid voor deze besprekingen moesten worden geacht.

Maar nu vrees ik, dat vele afgevaardigden naar de buitengewone Algemeene Vergadering (die naar ik meen in December zal gehouden worden) weder onvoldoende voorbereid zullen zijn, indien de zaak niet bij herhaling op de vergaderingen van de Afdeelingen wordt ter sprake gebracht en grondig wordt onderzocht.

Wanneer de Afdeelingen dit wèl doen, zou het zeker goed zijn, indien de inhoud dezer besprekingen, zoo spoedig mogelijk en kort geresumeerd in dit *Tijdschrift* werd geplaatst.

De besturen der Afdeelingen zouden zeker een nuttig werk doen, indien zij een résumé opmaakten van de meest belangrijke punten uit het Rapport en deze scherp geformuleerd aan de leden ter bespreking en beslissing aanboden.

Naar ik verneem zal het Hoofdbestuur in dit *Tijdschrift* de voornaamste punten van het Rapport in den vorm van vragen publiceeren. Vragen, die dan door bespreking in de Afdeelingen tot antwoorden kunnen leiden. Zoo-doende zal een grootere eenvormigheid in den aard der besprekingen bereikt worden. (Indien ik juist ben ingelicht zullen deze vragen reeds in dit *Tijdschrift* afgedrukt zijn, vóórdat dit stukje wordt opgenomen).

Buitendien acht ik het zeer wenschelijk dat diegenen, die reeds nu het Rapport zorgvuldig hebben gelezen en overwogen, in het *Tijdschrift* hun meening zoowel omtrent verschillende onderdeelen, als omtrent de strekking van het geheele Rapport publiceeren.

Zonder mij te durven rangschikken onder de vlijtige leden, die ik hierboven aanduidde, wensch ik toch een paar punten te bespreken, die ik van groot belang acht.

Vooreerst beveel ik aan de leden aan te lezen en te herlezen, het heldere en duidelijke betoog over deze zaak van Prof. STRAUB, als redactie-artikel geplaatst in het *Tijdschrift* van 21 Juni j.l. Al is men het niet omtrent alle